

tárgyilagosság teljes kikapcsolása súlyos belső ellentmondásokra vezet, az szinte természetes. A sok ön-cáfolat közül legyen szabad egyet idéznünk. Pintér Jenőnek egyik szerencsétlenül megfogalmazott mondata Csokonairól már Szabó Dezső támadása óta szinte szállóigévé vált a meddő hatáskutatás kipellengérezésére: „Bizonyos, hogy sokat tanult Boileau, Tassoni, Zachariae és különösen Pope eposzaiból, de az is való, hogy az idegen mesterektől vett keretet eredeti magyar tartalommal és magyar szellemmel töltötte meg”. Féja Géza is idézi ezt a megállapítást, hogy pozdorzává zúzza az eddigi magyar irodalomtörténet hitelét. Ugyanakkor azonban ilyeneket ír: „Mikszáthban Kelet-Európa elemei folytak össze: a tót érzelmesség, naivság és miszticizmus, a lengyel könnyedség és szívesség, a magyar humor s mértéktartás és bizonyos mértékben az orosz mélység is”. (*Nagy vállalkozások kora*, 112. l.) Vajjon ki követ el nagyobb irodalomtörténeti vétket: aki a keretet vagy aki a lelki tartalmat származtatja idegenből?

Ismételjük: egy újabb, talán még Féjaénál is vaskosabb könyvet tenne ki, ha valamennyi misztifikációjáról, tévedéséről, elhamarkodott és rosszhiszemű következtetéséről le akarnók rántani a leplet. Vállalkozása annál sajnálatosabb, mert vele nemcsak a népi mozgalom eszmeiségét, hanem saját életrevaló gondolatait is diszkreditálja. Féja Géza dilettáns a magyar irodalomtörténet világában, de talán épen ezért sokban helyesebben lát. Igaza van például, amikor sürgeti az irodalom minden fontosabb emlékének, valamint a népköltési anyag modern kiadását, igaza van, amikor rámutat arra, hogy meg kell világítanunk, milyen kulturális kapcsolatok fűznek minket a keleteurópai népekhez. A részletekben is van sok gondolatébresztő megfigyelés, legértékesebb azonban ellenzéki magatartása, amely több munkára, szélesebbkörű szemléletre, mélyebbre fúró módszerekre, finomabb kritikára s a magyar irodalom értékeinek még forróbb szeretetére kell hogy ösztönözzön minket. Népi íróink alantos hangú, személyeskedő támadása elől kitérünk, a tévedésekkel elvi alapon tudományos fegyverzettel szembeszállunk, munkásságuk komoly eredményeit hálásan fogadjuk.

SOLT ANDOR.

Magyar Könyvészet 1911—1920. Barcza Imre cimanyagának felhasználásával összeállította az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai osztálya. Sajtó alá rendezte *Kozocsa Sándor*. II. kötet. L—Z. Budapest 1942. A M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium támogatásával kiadja a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete. 558, 2 l.

„Most, mikor előttünk van az 1911—1920. évek Magyar Könyvészetének első kötete, úgy érezzük érdemes volt várni” —

írta Szabó Dávid Kozocsa könyvészetéről az Irodalomtörténeti Közlemények 1940. évi folyamában. (189—190. l.) Ma, amikor nemzeti bibliográfiánk az 1911—1920-as periódus második — ugyancsak Kozocsa által sajtó alá rendezett — kötetével teljesen lerögzte tartozását legalább ezzel a korszakkal szemben, ugyanazt mondhatjuk el a teljes kötet dícséretére: érdemes volt várni. A hosszú várakozási időt kitöltötte a címek összegyűjtésének, leírásának, összehasonlításának fáradságos munkája, annál inkább, mert az anyag nagy részét az első világháború négy évének, az összeomlás és a forradalmak korának nyomdatermékei adták, amikor a kedvezőtlen állapotok a kötelespéldányok beszolgáltatását megnehezítették, vagy épen lehetetlenné tették. A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete rendelkezésre bocsátotta a Barcza Imre által összegyűjtött címanyagát, de ez hiányos, beosztásában következtelen volt. Az anyaggyűjtés hiányait pótolni kellett; a címleírások ellenőrzése és az Orsz. Széchényi Könyvtár által előírt címfelvételi szabályokkal való egybehangolása újabb fáradságos munkát jelentett.

A sok kézen átment, nem egységes elgondolás és következetes módszer alapján összeállított anyagból nem sikerült teljesen kiirtani néhány eredendő hibát. Petrik könyvészte annak idején a tudományos folyóiratok cikkeit is tartalmazta. Ezeket az 1911—1920. periódus bibliográfiája kénytelen volt elejteni és a tudományos folyóiratokat a hírlapokkal együtt külön kötetbe utalta, amely az Orsz. Széchényi Könyvtár egy másik kiadványsorozatában már meg is jelent. De tévedésből maradt folyóiratcím a gondosan megrostált könyvbibliográfiában is. (Pl. Magyar Orvosi Archivum. Magyar Könyvészet II. köt. 67. l.) Az adatok sorrendje és felvételük módja sem mindig következetes. A számozatlan lapokat hol jelöli, hol nem. Hol szögletes zárójelben adja őket, hol egyszerűen vesszővel elválasztva a számozott lapok után. A számozatlan sorozatok egyes darabjainak Kozocsa önkényesen számokat ad: ezzel a szokással a Széchényi Könyvtár éves bibliográfiája már szakított és a könnyebben áttekinthető *betűrendes* felsorolást választotta. Az álneves munkák felvétele nem következetes, pl. a „Pesti Napló jubileuma” c. munkát a bibliográfia bevezetésében hangoztatott elvek szerint *Bányai Elemér* alatt kellett volna felvenni. Ott pedig még utalást sem találtunk. Az idegennyelvű címek átjavítására — több helyen kitűnik — nagy gondot fordított a sajtó alá rendező. Mégis előfordulnak ilyen felvételek: *Tharaud-Jerôme* Jean és *Molière* [Jean-Baptiste.] Végül pedig ideje volna, hogy a tárgyi cím alatt felvett, szerző neve nélkül megjelent munkák címe előtt álló névelő teljesen felesleges hátravetését elhagyjuk. A hosszú, néha többsoros cím után dobott *A*-betű értelmetlen és zavaró is. A címszót a vastagabb betűtípus úgysis kiemeli.

Nemzeti bibliográfiáinknak vannak még megoldatlan feladatai.

A most befejezett évkör és az 1936-tól kezdve megjelenő *Magyarország évi könyvészete* között tizenöt év magyar könyvtermelésének hiányzik még a tudományos leltára. Márpedig a teljes nemzeti könyvészet a szakbibliográfiáknak s azokkal együtt mindenfajta rendszeres tudományos kutatásnak nélkülözhetetlen alapja. Azután megoldást kellene találni legalább a tudományos és irodalmi folyóiratok *cikkeinek* címek szerint összegyűjtésére is; erre Szinyei félbenmaradt *Repertoriuma* óta senki sem vállalkozott. Modern, használható könyvészetet nem lehet ötletszerűen, egyesek kimagasló önfeláldozására hagyatkozva teremteni: a könyvészet készítése nagy gondot, széleskörű tudást igénylő tudományos feladat. Nem egyesek, hanem jól szervezett munkaközösségek feladata. Az Országos Széchényi Könyvtárból a közelmúlt évek folyamán kikerült könyvészeti munkák — így a most derekasan befejezett 1911—1920. évi *Magyar Könyvészet* is — bizonyítják, hogy nem a kezdeményező erő hiányzik. Csak munkatársak nevelésére, az érdeklődésnek a fiatal filológus generáció körében való felkeltésére lenne szükség és arra a meggyőződésre, hogy az erre fordított fáradozás nem lesz hiábavaló: megbecsülést is szerez annak, aki vállalja... A tervszerű és folyamatos könyvészeti munka azután a még meglévő hiányokat és hibákat önmagától kiküszöböli.

DEZSÉNYI BELA.

Gál István: Angol-magyar történelmi kapcsolatok. Budapest, 1942. Magy. kir. állami nyomda.

Gál István munkája értékes összefoglalása az angol-magyar történelmi és művelődéstörténeti kapcsolatoknak. Rámutat a középkor keresztény közösségtudata, a dinasztikus érdekszövetség, az egyetemi élet mozzanataira, az Arany Bulla és a Magna Charta kapcsolataira, az angol uralkodók és az Árpád-házi fejedelmek követjárásaira. Említi, hogy a középkori angol krónikák, balladák, románcok, novellák lelkesen írnak Magyarországról. Szól arról is, hogy Sidney Fülöp elragadtatva emlékezik meg a magyar hősdalokról. Nem feleli a magyar nyomokat Shakespeare, Johnson munkáiban sem. Elénk tárulnak Erdély és Angolország diplomáciai és protestáns iskoláink angliai összeköttetései. Rávilágít arra is, hogyan közvetíti Bécs és Göttinga az angol szellemi mozgalmakat. Felvonulnak Shakespeare fordítói. Megemlékezik Byron, Scott, Joyce, Lawrence hatásáról. Néhány sorban beszámol az angol nyelv magyar és a magyar nyelv angol elemeiről. Ír azokról is, akik emlegették a magyarságot: Manderville-ről, Richardson-ról. Elsorakoztatja azokat a kiváló magyar történelmi alako-